

**Встановлення сталінського
тоталітарного режиму в СРСР
і Україні
(1929—1938 рр.)**

Частина 2.

План:

1. Індустріалізація.

- а) 1 п'ятирічка
- б) 2 п'ятирічка
- в) 3 п'ятирічка
- г) головний спосіб індустріалізації:
куплені західні технології.

2. Нове закріпачення селян (колективізація).

3. Радянська політична та соціальна система в 1930-ті рр.

- а) культ особистості вождя (Ленін, Сталін).
- б) Соціальна структура.
- в) ГУЛАГ.

ДАТИ:

- **1925 р.** - Проголошення курсу на індустріалізацію XIV з'їздом ВКП(б)
- **1930 р.** - Ліквідація Української автокефальної православної церкви
- **1934 р.** Переведення вищих радянських та партійних установ УСРР з Харкова до Києва
- **1937 р.** - Схвалення нової Конституції УРСР на XIV Всеукраїнському з'їзді рад

1. Індустріалізація

Рішення про проведення індустріалізації у
СРСР було прийнято на
XIV з'їзді ВКП(б) у 1925 р.

Здійснювалась у період
з **1927/1928 — по кінець 1930-х рр.**
(перша, друга і третя п'ятирічки).

Індустріалізація — процес створення великого чи просто машинного виробництва в усіх галузях народного господарства, насамперед у промисловості.

Мета індустріалізації в СРСР

- Підготовка до світової війни та світової революції.
- Створення економічної бази найпотужнішої у світі армії.
- Досягнення світового панування у формі СРСР всього світу з центром у Москві.

КТО-КОГО?

«Либо погибнуть, либо догнать передовые страны и перегнать их такие экономически. Либо погмынуть, либо из всех паров устремиться вперед. Так поставлен вопрос историей»

ТЕМПЫ РОСТА ПРОИЗВОДСТВА
У РАБОТ в СССР
и в КАПИТАЛИСТИЧЕСКИХ СТРАНАХ

«Десятилетний план развития народного хозяйства СССР обеспечивает такие темпы производства, ранее невозможные и недоступные уму капитализму. По темпу своего развития наша промышленность вообще, наша социалистическая промышленность в особенности, обогнала и перегнала развитие капиталистических стран»

ДОГНАТЬ и ПЕРЕГНАТЬ

ИЗ РОССИИ
НЭПОВСКОЙ
БУДЕТ РОССИЯ
СОЦИАЛИСТИЧЕСКАЯ
(ЛЕНИН)

Основні джерела

- Перекачування коштів із сільського господарства у промисловість. Методи: 1925-1928 рр. - «ножиці цін»; 1929-1941 – «викачування» з колгоспів та радгоспів. Експорт зерна.
- Рабська праця в'язнів у таборах і закріпачених селян у колгоспах.
- Подовження робочого дня. Збільшення норм виробітку при збереженні існуючих зарплат.
- Продаж за кордон національно-культурних цінностей.
- Пограбування церков.

Додаткові джерела

- **Інфляція**. Скасування конвертації червінців.
- **Примусові державні позики**.
- **Збільшення** прямих і непрямих **податків**.
- **Запровадження карткової системи** розподілу продуктів і предметів першої необхідності. Зниження життєвого рівня населення.
- **Підвищення цін на вино-горілчані напої**.

Планування індустріалізації

- Індустріалізація була **головним завданням перших п'ятирічних планів.**
- Акцент робився на розвиток **гірничодобувної, металургійної, машинобудівної і хімічної** промисловості.

П'ятирічки

П'ятирічний план щодо розвитку національної економіки Радянського Союзу (СРСР) - централізовані державні перспективні плани, які були спрямовані на розвиток економіки, техніки, науки, освіти та культури в СРСР на 5 років. За Сталіна п'ятирічки мали юридичну силу закону, робилися великі зусилля й вживалися різні примусові засоби, щоб їх виконувати

Цюрупа Олександр Дмитрович

Етнічний українець,
радянський державний
та партійний діяч.

Автор
концепції п'ятирічок
(1924 р.).

А) Перша п'ятирічка

За директивою XV з'їзду ВКП(б) у **1927 р.** перша п'ятирічка була призначена на **1928–1932 рр.**
Це мала бути п'ятирічка прискореної індустріалізації СРСР.

У квітні 1929 р. XVI конференція ВКП(б) ухвалила остаточний план п'ятирічки

Дискусії навколо планів першої п'ятирічки

- Щодо першої п'ятирічки велика політична боротьба з питання розміщення промисловості.
- Держплан СРСР обстоював розбудову коштом України Урало-Кузнецького комбінату, а Держплан УРСР економічно обґрунтовував доцільність розвитку промисловості головне в Україні.
- 15 травня 1930 р. ЦК ВКП(б) вирішив справу на користь Уралу й Кузбасу.
- Зміст п'ятирічки було відповідно змінено.

Варіанти плану

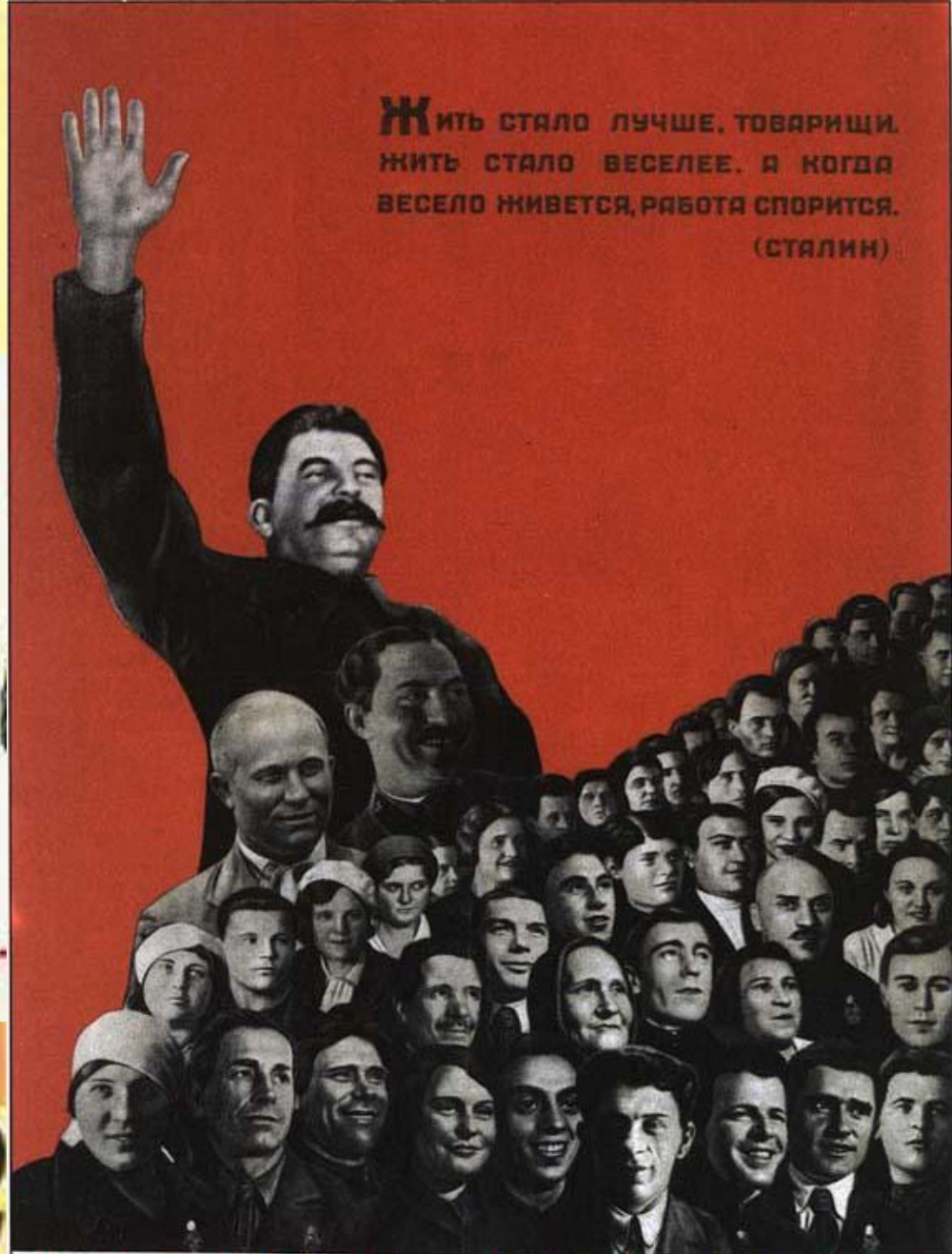
- Існувало 2 варіанти плану що передбачали різі темпи зростання економічного розвитку на рік:
- — **мінімальний**, який передбачав **18%**;
- — **оптимальний**, що передбачав **20-22%**.
- *Схвалено оптимальний*, але його згодом коригували в напрямку **різкого підвищення показників** розвитку галузей важкої промисловості **до 37%**.

Не було заплановано

- Примусової прискореної колективізації.
- Потужного експорту сільськогосподарської продукції.
- Імпорт машин і обладнання.

**В И К О Н А Й М О
В У Г І Л Ь Н У П'Я Т И Р І Ч К У
З А Т Р И Р О К И**

ЖИТЬ СТАЛО ЛУЧШЕ, ТОВАРИЩИ.
ЖИТЬ СТАЛО ВЕСЕЛЕЕ. А КОГДА
ВЕСЕЛО ЖИВЕТСЯ, РАБОТА СПОРИТСЯ.
(СТАЛИН)

**СТАЛИНЦЫ! ШИРЕ ФРОНТ
СТАХАНОВСКОГО ДВИЖЕНИЯ!**

Виконання п'ятирічки

- Завищення планових показників розвитку економіки спричинило **диспропорції** та привело до **зриву** виконання завдань.
- Реальні темпи зростання становили близько **16%**. заплановані показники першої п'ятирічки з випуску деяких груп товарів були досягнуті лише **в середині 1950-х років**.
- Офіційна пропаганда вирішила не знайомити радянський народ з таким провалом і, повторюючи слова з промов Сталіна, твердила про дострокове виконання завдань першої п'ятирічки за **4 роки і 3 місяці**.

- *«Ми маємо ряд індустріальних велетнів, що їх побудовано... і першим найліпшим є Дніпрельстан... У нас пущено за ці роки дванадцять доменних печей, з яких сім печей відновлено під час реконструкції, а п'ять доменних печей збудовано нових, з них чотири печі великої потужності, яких ніколи не було ні на Україні, ні в Союзі. Наша машинобудівна промисловість зростає нечуваними кроками. Треба відзначити побудову Харківського тракторного заводу... Все це переконує нас у тому, що боротьба за соціалізм захоплює нечуваним піднесенням мільйони ентузіастів»*

Фрагменті доповіді голови Раднаркому УСРР Власа Чубаря про результати першої п'ятирічки. 1932 р.

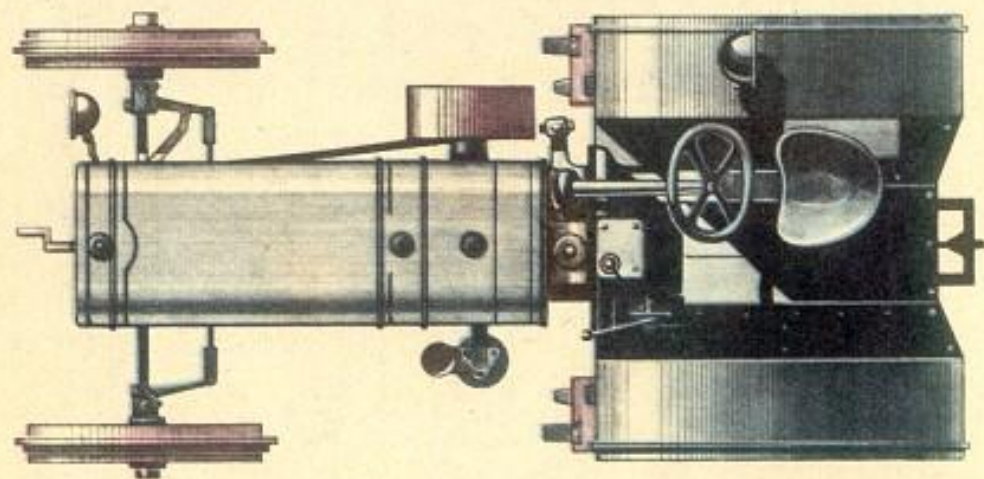
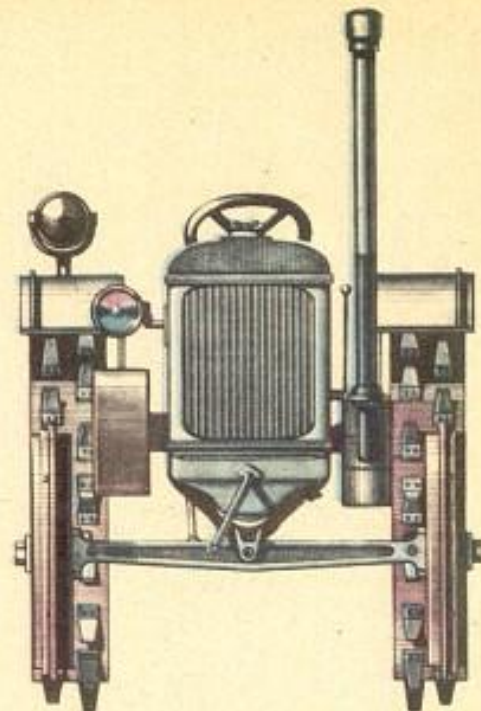
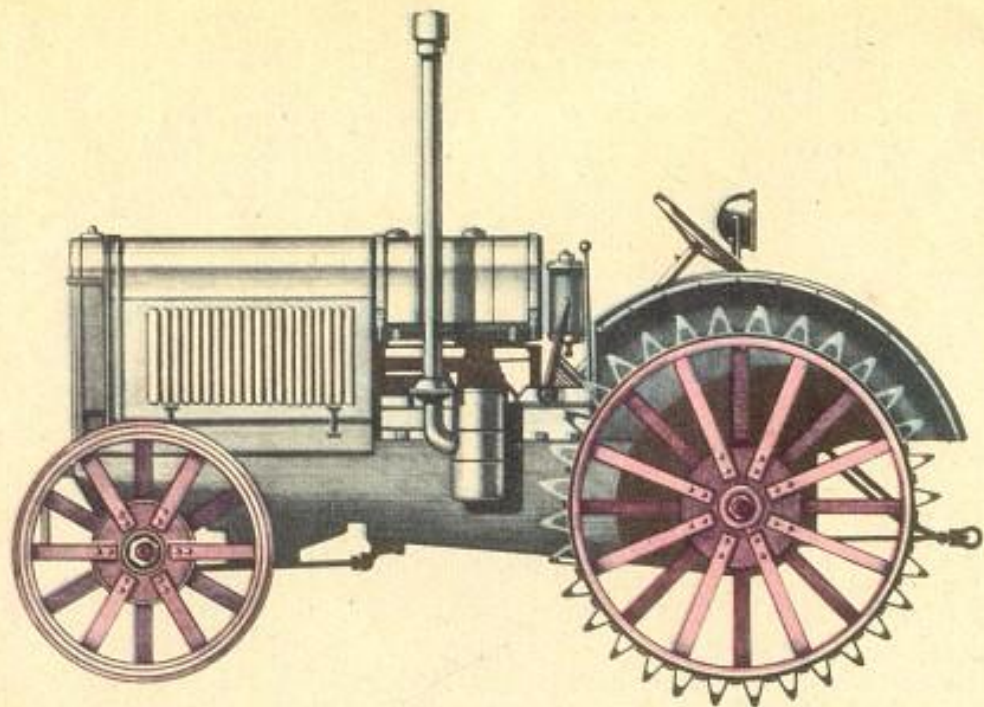
Позитивні наслідки

- В Україні збудовано **Дніпрогес** та інші електростанції,
- Виникло **тракторне (ХТЗ), танкове, комбайнове та гірниче машинобудування.**
- Будівництво нових заводів вивело Україну на рівень індустріальних країн Європи.

СТЗ—ХТЗ 15/30

Завод-изготовитель . . . Сталинградский и Харьковский тракторные заводы
 Тип трактора . . . колесный, общего назначения
 Мощность двигателя . . . 32,5 л. с.
 Мощность на крюке . . . 15 л. с.
 Топливо . . . керосин
 Вес . . . 3011 кг
 Количество передач . . . 3 вперед, 1 назад
 Скорость . . . от 3,5 до 7,4 км/ч
 Годы выпуска . . . 1930—1937, 1931—1937
 Количество выпущенных тракторов . . . 397 000

— АНДРІЄВСЬКА С.Г. КОМУНА —

С РОБІТНИЧОЇ БРИГАДОЮ ХАРЬКІВСЬКОГО ТРАКТОРОБУДУ СІЧНІЙ 1937.

Негативні наслідки

- **Сільськогосподарська, паливна та транспортна кризи, велика нестача металів.**
- *Падіння продуктивності праці.*
- Зменшення кількості споживчих товарів.
- Посилення *грошової емісії*, інфляція.
- Погіршення матеріального становища народу, запровадження карткової системи.
- **Голод 1932–1933 рр.**

Б) Друга п'ятирічка

1933-1937 рр.

Директиви до її складання подала XVII конференція ВКП(б) 1932 р., а затвердив її XVII з'їзд ВКП(б) 1934 р.

Особливості планування

- На відміну від першої, друга п'ятирічка для УРСР була опрацьована й затверджена у Москві. Ні КП(б)У, ні уряд УРСР цієї п'ятирічки не затверджували.
- Головними «ланками» у ній було завершення будівництва Урало-Кузнецького комбінату, автомобільної й авіаційної промисловості навколо Москви, кораблебудування у Ленінграді й ін.

Здобутки

- У всьому СРСР було збудовано близько **4 500** нових підприємств, у тому числі в УСРР — близько **1 000**.
- **В УСРР акцент** зроблено на розвиток **вугільної, металургійної промисловості** («Азовсталь»), **важкого машинобудування**.
- **ХПЗ з паровозобудівного перетворено на танкобудівний завод**.
- Створено нові підприємства **алюмінієвої, хімічної** та **воєнної промисловості**.
- За офіційними даними, вся металообробна промисловість в УРСР зросла у **2,6** рази.

Кризові явища

- Далі тривала криза у сільському господарстві, на транспорті й у металургії.
- План 1937 р. був значно недовиконаний через **терор**.

В) Третя п'ятирічка

1938-1942 рр.

План затвердив XVIII з'їзд ВКП(б) 1939 р.
Головним завданням третьої п'ятирічки було
проголошено випередження головних
капіталістичних країн за продукцією на душу
населення.

П'ятирічка підготовки до війни

- Головне завдання: *модернізація озброєння та розвиток воєнної промисловості*, головним чином на сході СРСР.
- В Україні головними «ланками» п'ятирічки були вугільна промисловість, металургія, продукція труб, верстатів, а також літаків, танків та воєнного флоту.

Закабалення робітників

- Наприкінці грудня **1938** р. ЦК ВКП(б), РНК СРСР разом із профспілками прийняли спільну постанову «Про заходи щодо впорядкування трудової дисципліни, поліпшення практики державного соціального страхування та боротьбу із зловживаннями в цій справі», якою запроваджувалась **єдина трудова книжка**.
- У червні **1940** р. Верховна Рада СРСР прийняла указ **«Про перехід на 8-годинний робочий день, на 7-денний робочий тиждень і про заборону самовільного залишення робітниками й службовцями підприємств і установ»**.

Здобутки

- Перед вибухом війни в Україні було збудовано 600 нових підприємств (у всьому СРСР — близько 3 000).
- Гострою була паливна криза.

**Г) Головний спосіб
індустріалізації:
куплені західні технології**

Індустріалізація і західні технології

- В СРСР до 1928 року діяли три торгові організації, що мали справу з західною технологією: **Весторг** в Німеччині, **Аркос** в Англії та **Амторг** в Сполучених Штатах.
- Спочатку Амторг закупив у **Г.Форда** трактори і автомобілі, що стали в СРСР надзвичайно популярними.
- Згодом Амторг перейшов до реалізації плану створення **важкої промисловості** у СРСР.

Участь США у індустріалізації

- В СРСР приїхало близько **200** тисяч американських інженерів і техніків.
- Американські професори підготували на робфаках **300 тисяч** кваліфікованих спеціалістів.
- За **10 лет** (1930-1940) американці побудували близько **1.500** заводів і фабрик.

Фірма Albert Kahn Inc

- Фірма Albert Kahn Inc спроектувала та побудувала **571** радянських **підприємств**. Саме фірма Albert Kahn Inc **створила в СРСР школу передового індустріального будівництва**.
- **Альберт Кан** - архітектор Форда (побудував майже всі його заводи); будівельник Детройта (десятки найвідоміших будівель, включаючи знаменитий університетський комплекс з 26 корпусів, спроектовані його фірмою); **творець військово-промислового комплексу СРСР**.

Найвідоміші підприємства створені **Albert Kahn Inc**

- **Тракторні (танкові) заводи** в Сталінграді, Челябінську, **Харкові**.
- **Автомобільні заводи** в Москві та Нижньому Новгороді.
- **Ковальські цехи** в Челябінську, **Дніпропетровську**, **Харкові**, **Коломиї**, Люберцях, Магнітогорську, Нижньому Тагілі, Сталінграді.
- **Верстатобудівні заводи** в Калюзі, Новосибірську, Верхній Салді.
- **Прокатний стан** в Москві; **ливарні** заводи в Челябінську, **Дніпропетровську**, **Харкові**, **Коломиї**, Люберцях, Магнітогорську, Сормово, Сталінграді; **сталеливарні** цехи і прокатні стани в **Кам'янському** (з 1936 р **Дніпродзержинськ**), **Коломиї**, Кузнецьк, Магнітогорську, Нижньому Тагілі, Верхньому Тагілі, Сормово.
- **Механічні цехи** в Челябінську, Люберцях, **Подільському**, Сталінграді, Свердловську; підшипниковий завод в Москві.
- **Волховський алюмінієвий завод**; **Уральську азбестову фабрику** і багато інших.

Інші відомі заводи збудовані спеціалістами з США

- **"ДніпроГЕС"** побудувала американська фірма **Cooper Engineering Company** разом з німецькою **Siemens**.
- **Горьківський автозавод** (ГАЗ) був збудований американською компанією **Austin**.
- **Автомобільний завод імені Ленінського комсомолу** (АЗЛК) побудований по проекту Форда.
- **Магнітка** – точна копія металургійного комбінату в м. Гері, штат Індіана.

Наслідки

Економічні

- Перекачування коштів із села в місто
- Ліквідація куркульства
- Одержавлення сільськогосподарського виробництва
- Ліквідація «аграрного перенаселення»

Соціальні

- Відволікання величезних коштів від розвитку сільськогосподарського виробництва
- Укріплення соціальної бази сталінської диктатури
- Відчуження селян від власності й результатів праці, ліквідація економічних стимулів розвитку виробництва
- Масова «втеча» селян із місць постійного проживання, дефіцит робочої сили на селі

Наслідки індустріалізації

Позитивні

- Досягнення економічної незалежності
- Перетворення СРСР на могутню індустриально-аграрну державу
- Укріплення обороноздатності країни, створення могутнього ВПК
- Підведення технічної бази під сільське господарство
- Розвиток нових галузей промисловості, будівництво фабрик і заводів

Негативні

- Створення замкненої економіки, яка сама себе забезпечує (автаркія)
- Створення можливостей для здійснення сталінського воєнно-політичного керівництва
- Зменшення розвитку виробництва товарів повсякденного вжитку
- Формування політики суцільної колективізації
- Стимулювання екстенсивного розвитку економіки

2. Колективізація *1929—1937 рр.*

Рішення про проведення колективізації було прийнято на **XV з'їзді ВКП(б) у грудні 1927 р.**

СУТНІСТЬ

- **Колективізація це:**
 - реально **відчуження селян від власності на землю і від результатів своєї праці, нове закріпачення селян.**
 - формально **створення колективних селянських господарств.**

Мета

- **Забезпечення коштів на потреби індустріалізації.**
- **Повне одержавлення економіки** (*поширення контролю держави за приватним сектором сільського господарства*).
- **Ліквідація економічно вільного селянства** (*куркульства*) як класу.

ИДИ В КОЛХОЗ

ДА ДИМ КУЛАКУ ДРУЖНЫЙ ОТЛЮК
ОРГАНИЗУЕМ КОЛЛЕКТИВНЫЙ СКОТНЫЙ ДВОР

ВРЕДИТ РАБОЧИМ И КРЕСТЬЯНАМ ТОТ,
КТО РАСПРОДАЕТ И РЕЖЕТ СКОТ

СО ВСЕМ ИНВЕНТАРЕМ В КОЛХОЗ ВСТУПАЙ
НЕ РЕЖЬ СВОЙ СКОТ НЕ ПРДАВАЙ

*столошной коллективизацией
однако-средняцких хозяйств*

*мы с вами
дружим с крестьянством*

ИКВИДИРУЕМ КУПАЧЕСТВО КАК КЛАСС

УДАРНАЯ РАБОТА

ОБЕСПЕЧИТ

ГОРОД **ХЛЕБОМ**
КОЛХОЗЫ
МАШИНАМИ

Основні заходи

- **Насильницьке створення колгоспів.**
- **Розкуркулення.**
- **Нове закріпачення:**
 - **Обмеження переселення селян до міст** (1932—1933 рр. — **запровадження паспортів**, які **видавалися лише мешканцям міст.**
 - З 17 березня 1937 р. **селянам не дозволялося залишати колгоспи** без підписання адміністрацією угоди з майбутнім роботодавцем).

Прискорення колективізації

- Перший п'ятирічний план передбачав, що в Україні в колгоспи буде об'єднано **30 %** селянських господарств.
- На листопадовому 1929 р. пленумі ЦК ВКП(б) було взято **курс на суцільну прискорену колективізацію**.
- Резолюція пленуму «Про сільське господарство України і про роботу на селі» передбачала **в Україні найвищі темпи колективізації порівняно з іншими союзними республіками**.
- У січні 1930 р. Україну віднесли до групи регіонів, де колективізацію планувалося **завершити протягом осені 1931 р. — весни 1932 р.**

Етапи колективізації

Етап	Характеристика
1929—1930 рр.	Час прискореної колективізації, яка перетворилася по суті в комунізацію. Село поринуло у вир самознищення: селянство почало продавати або забивати худобу, ховати або псувати реманент. У 1928—1929 рр. в Україні було знищено до 50 % поголів'я худоби
1930 р.	Маневр сталінського керівництва з перекладенням відповідальності на місцеві партійні й радянські органи (стаття Й. Сталіна на початку березня 1930 р. «Запаморочення від успіхів», постанова ЦК ВКП(б) від 14 березня 1930 р. «Про боротьбу з викривленнями партійної лінії у колгоспному русі»). Почався масовий вихід з колгоспів
1931—1933 рр.	Новий етап суцільної колективізації, прискорення її темпів, закінчення в основному колективізації в Україні (було об'єднано 70 % селянських господарств)
1934—1937 рр.	Завершальний етап колективізації. У 1937 р. колгоспи об'єднували 96,1 % посівних площ

Результати колективізації

- Кошти для індустріалізації.
- **НОВЕ ЗАКРІПАЧЕННЯ:**
 - примусова праця;
 - жорстка трудова дисципліна;
 - натуральна оплата;
 - прикріплення до колгоспу (радгоспу).
- Повне одержавлення економіки. Ліквідація індивідуального селянського господарства.
- Злам устоїв селянського життя.
- Репресії і голодомор 1932—1933 рр. знищили третину селян.
- Зруйнування та занепад сільського господарства.

3. Радянська політична система в 1930-ті рр.

Радянська політична система – це **класичний приклад** системи **тоталітаризму**, яку наслідували італійські та німецькі **фашисти**, та **комуністи** всього світу: китайські, корейські, в'єтнамські камбоджійські та ін.

Основні риси

- Культ вождя (Леніна, Сталіна тощо).
- Однопартійна система.
- Зрощування партійного і державного апарату.
- Потужний репресивний апарат.
- Фізичне усунення політичних противників і опонентів.
- Терор як засіб управління: репресії та система таборів ГУЛАГ.
- Постійний контроль і залякування. Система інформаторів та доносів.
- Контроль над засобами масової інформації та всією культурою.
- Уніфікація та ідеологізація всього суспільного життя.
- Створення системи одержавлених масових організацій (октябрята, піонери, комсомольці, комуністи).

**A) КУЛЬТ ОСОБИСТОСТІ
ВОЖДЯ**

Культ особистості Й.Сталіна
тримався на положенні, що Сталін
– “продовжувач справи Леніна” і
“вірний ленінець”

Автором культу особистості Леніна
вже після його смерті став Сталін,
який використав шанування Леніна
для власного звеличення

Автор культу

- Після смерті Леніна на чолі комісії ЦВК СРСР з організації його похоронів був поставлений **Ф. Дзержинський**.
- Він наполіг на бальзамуванні тіла померлого вождя, під його керівництвом в найстисліші строки був побудований **перший мавзолей**.

Культ особистості В. Леніна

КОММУНИСТ УКАЗЫВАЕТ ВРЕЯ И ВЕДЕТ В БОИ

ЗАВОД КРУТ В ПЕЧАТ

УЛИЦА

МЕРКНУТ ШУБКАМЫ ВОЛГАМИСЬ ВОДА

ПОДМАНОМ СУПРАСАТСЕ ВОКОНАХЕ ДАВА

**СОВЕТСКАЯ РОССИЯ
ОСАЖЕННЫЙ
ЛАГЕРЬ
ВСЕ НА ОБОРОНУ!**

ПРОДВИЖЕНИЕ ИЛИ ЗАСТАВКА НА ПЕРВОМ ПЛОЩАДЬ ИЛИ ЗАСТАВКА НА ПЕРВОМ ПЛОЩАДЬ

Перший мавзолей (січень-лютий 1924 р.)

Другий мавзолей (1924-1929)

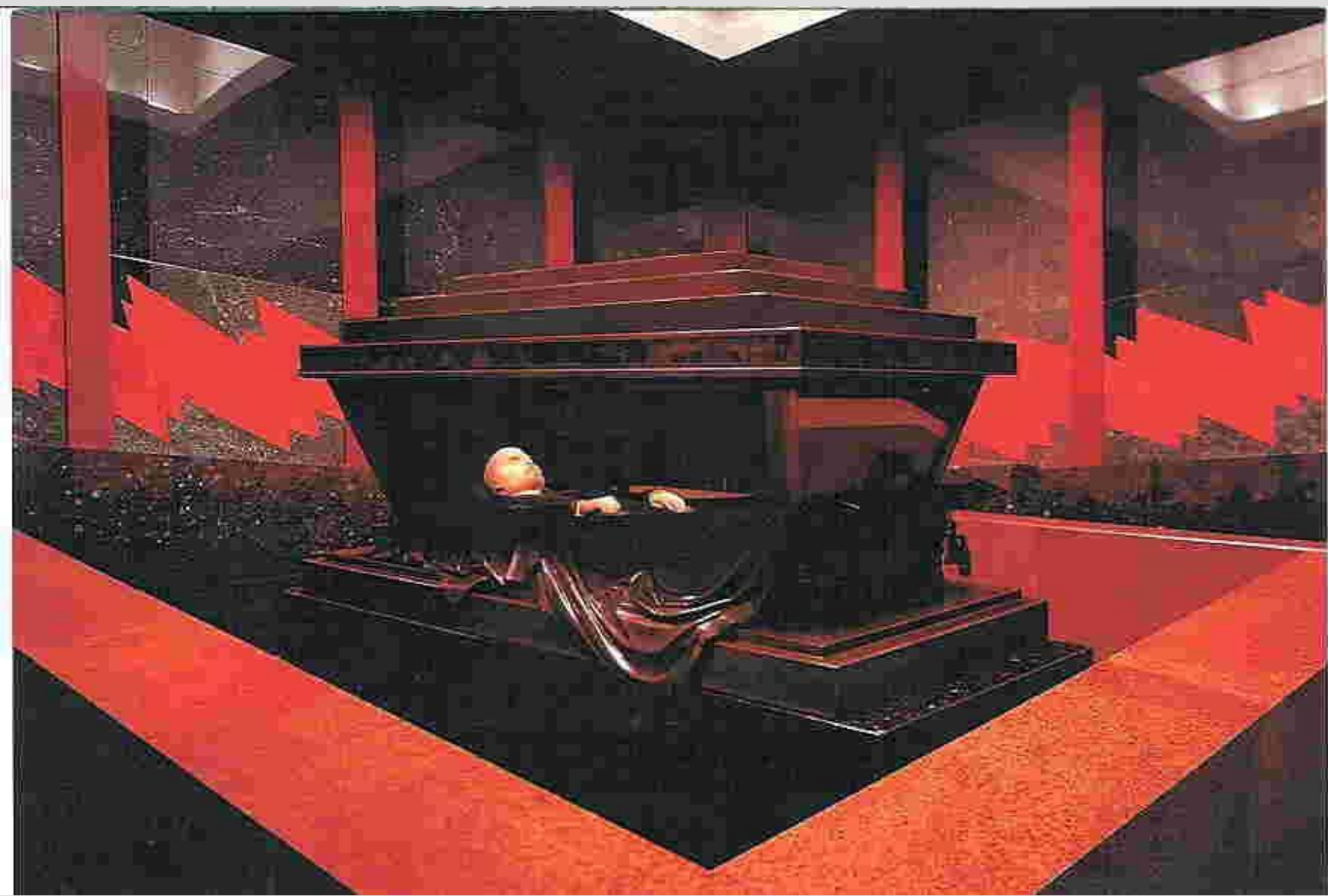

Третій мавзолей

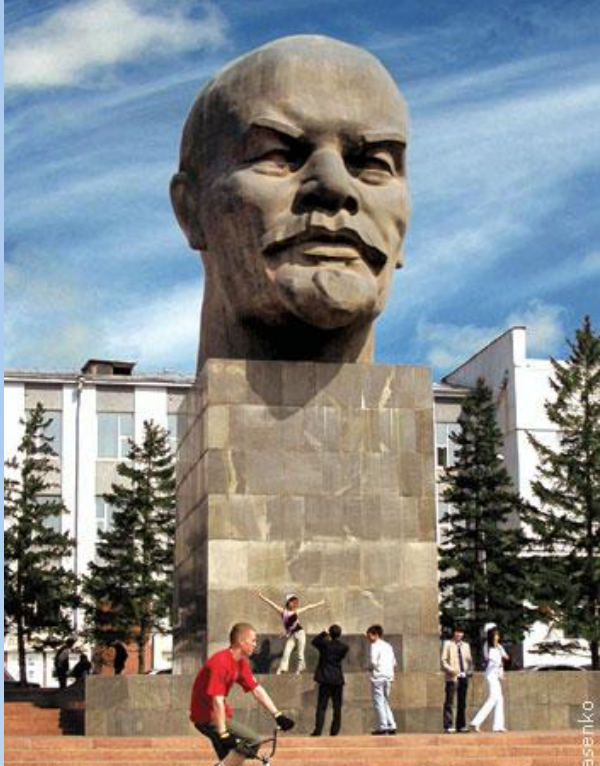

www.shukach.com
Автор фото: dombrovskii_a

©2006 Tarasenko

Дитячі, юнацькі та молодіжні організації

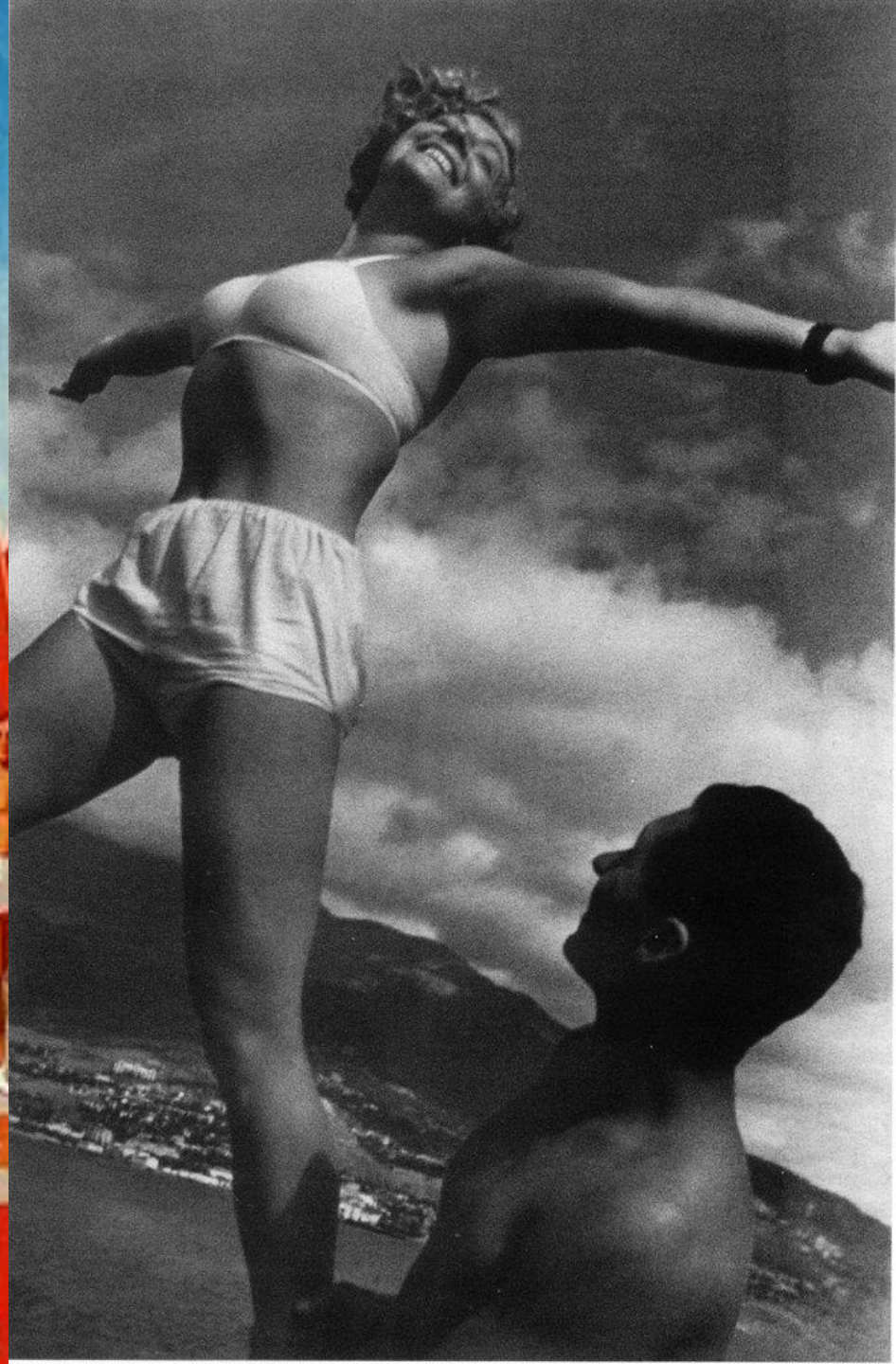

Культ личности И. Сталина

**ФИЗКУЛЬТУРНЫЙ ПАРАД —
МОЩНАЯ ДЕМОНСТРАЦИЯ СИЛЫ
И НЕПОБЕДИМОСТИ СОВЕТСКОГО НАРОДА!**

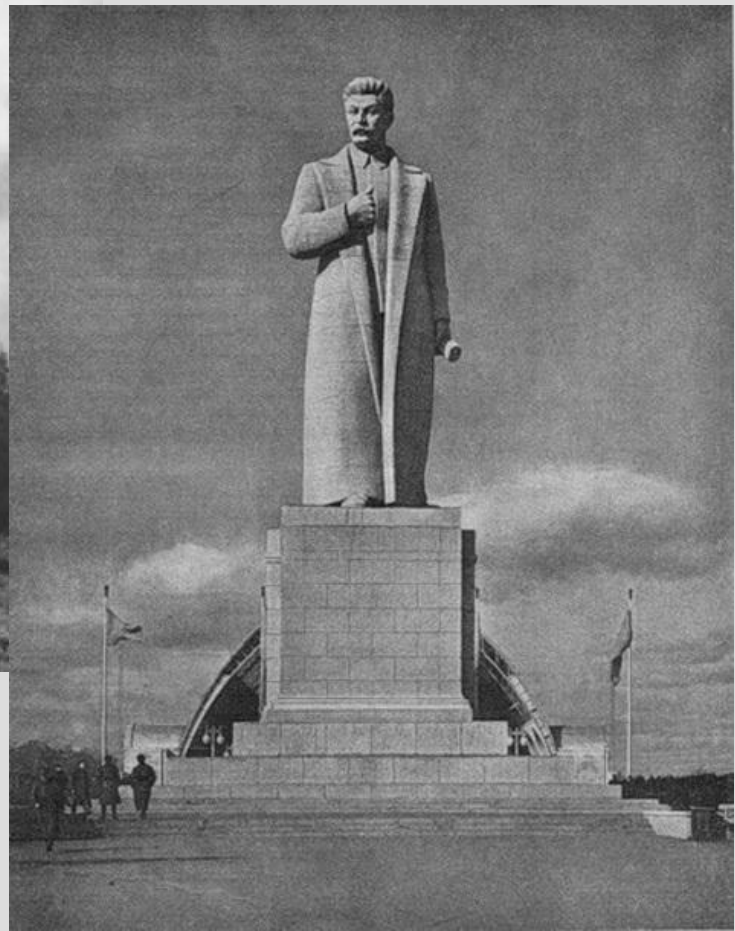

ПОД ВОДИТЕЛЬСТВОМ ВЕЛИКОГО СТАЛИНА—ВПЕРЕД К КОММУНИЗМУ!

СЛАВА СТАЛИНУ, ВЕЛИКОМУ ЗОДЧЕМУ КОММУНИЗМА!

**ПУСТЬ ЗДРАВСТВУЕТ
И ПРОЦВЕТАЕТ НАША РОДИНА!**
И. СТАЛИН

**ДА ЗДРАВСТВУЕТ ВОЖДЬ СОВЕТСКОГО НАРОДА
ВЕЛИКИЙ СТАЛИН!**

ЗА НАРОДНОЕ СЧАСТЬЕ!

**СПАСИБО
РОДНОМУ СТАЛИНУ
ЗА СЧАСТЛИВОЕ ДЕТСТВО!**

ИЗДАТЕЛЬСТВО «ИЗДАТЕЛЬСТВО ИСКУССТВ» МОСКВА 1950 г. КОПИРОВАНИЕ ЗАПРЕЩЕНО. РЕПРОДУКЦИЯ ВОЗМОЖНА ТОЛЬКО С ПОЗВОЛЕНИЯ ИЗДАТЕЛЬСТВА.

Міста з ім'ям Сталіна

- В 1937—1938 роках пропонували перейменувати Москву в Сталінодар.
- **Сталіно** (**Донецьк**, 1924—1961)
- Сталінград (Волгоград, 1925—1961)
- Сталінабад (Душанбе, 1929—1961)
- Сталінск (Новокузнецьк, 1932—1961)
- **Сталіногорськ** (**Новомосковськ**, 1934—1961)
- Сталінірі (Цхінвал, 1934—1961)

- Сталінштадт — Айзенхюттенштадт, НДР
- Орашул-Сталін – Брашов, Румунія
- Сталін – Варна, Болгарія
- Сталінварош – Дунауйварош, Угорщина
- Сталіногруд – Катовіце, Польща
- Сталін – Кучова, Албанія

Б) Соціальна структура суспільства 1930-х рр.

Номінальна соціальна структура

Назва	Ієрархія влади
Номенклатура	Й. Сталін — вождь
	Члени Політбюро
	Співробітники ОДПУ—НКДБ, керівники виробництва, партійні керівники, державні службовці
Інтелігенція	Технічна і гуманітарна інтелігенція
Робітничий клас	Робітники — передовики виробництва
	Рядові робітники
Селянство	Механізатори та інші спеціалісти в сільському господарстві
	Колгоспники
В'язні	Карні злочинці
	Спецпоселенці
	Політичні в'язні

Характерні риси

- Неофеодалізм: лад, де вся влада і все майно належало т. зв. **партійній номенклатурі**.
- **Перетворення всього населення на власність держави:**
 - *одержавлення робітників;*
 - *нове закріпачення селян;*
 - *рабське становище і праця в'язнів ГУЛАГу.*

**В) ГУЛАГ: *Главное
управление исправительно-
трудовых лагерей,
трудовых поселений и мест
заключения***

1934–1956 рр. підрозділ НКВС, який керував
системою виправничо-трудових (концентраційних)
таборів

Створений Постановою ЦВК і РНК СРСР від 10
липня 1934 р.

Попередники

- **Соловецький табір особливого призначення (СЛОН).**
- **Управління таборами Об'єднаного державного політичного управління (ОДПУ.**

Мета

- Ізоляція радянським режимом «ненадійних елементів».
- Ліквідація певних категорій в'язнів.
- Відкриття нових табірних комплексів.
- Використання в'язнів як дешевої робочої сили.

Френкель Нафталій Аронович

відомий одеський мільйонер та
кримінальний авторитет,
автор ідеї економічного
використання праці
ув'язнених у системі ГУЛАГУ,
начальник
будівництва Біломорсько-
Балтійського каналу та Байкало-
Амурської магістралі.

переселенческий лагерь
вход в лагерь и разговор
через проволоку воспрещен
под угрозой расстрела

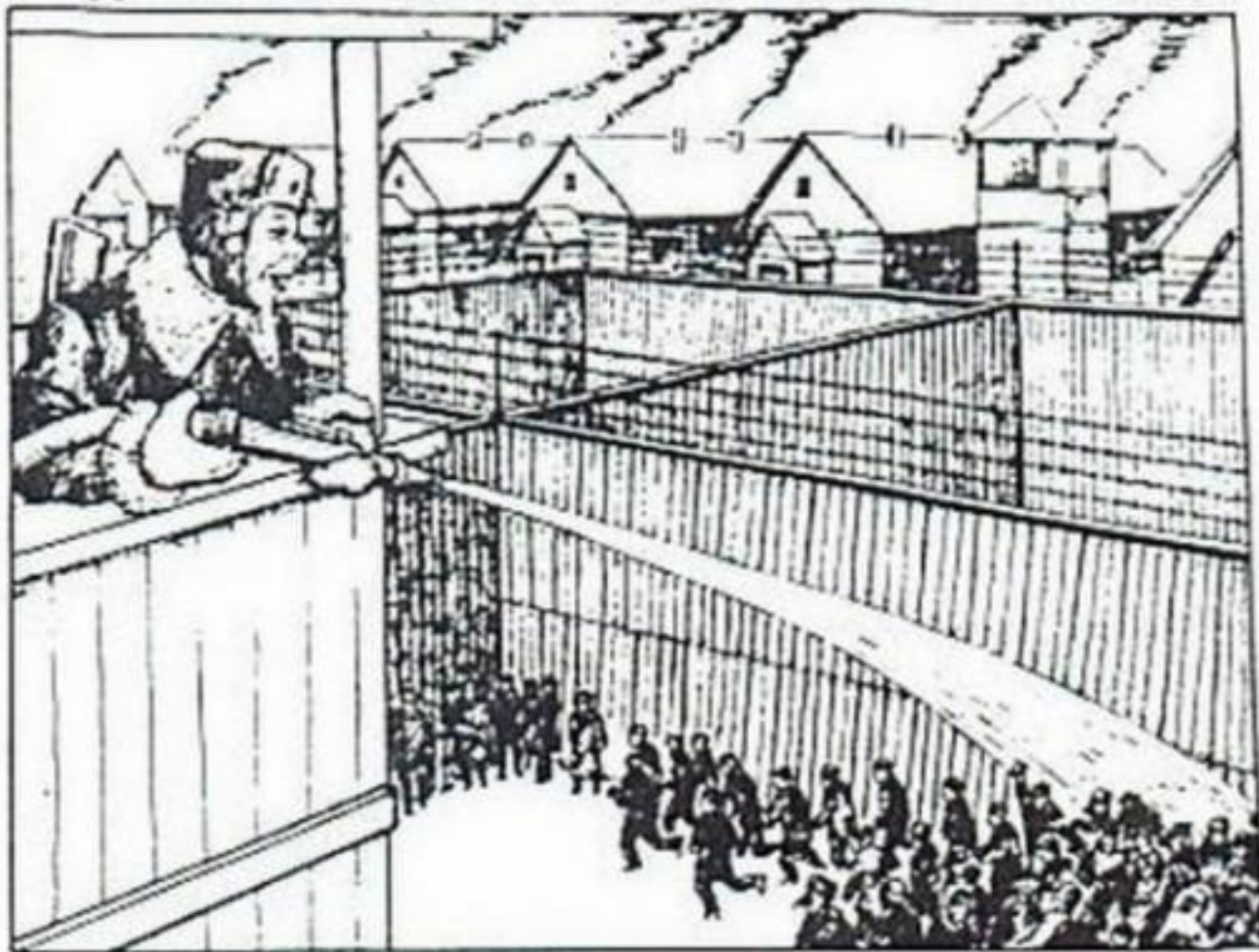

ОСОБЛИВОСТІ ТАБІРНОГО ЖИТТЯ

Продажа конвоем живого товара"уголовникам на этапе...
Особо ценились девушки и женщины из Прибалтики: латышки, литовки, немки, польки и эстонки, которых насиловали группой. Некоторые авторитетные „воры в законе“ имели в своей собственности 2-3 таких зэчек из „контры“...

*ГУЛАГОВСКАЯ ШУТКА „ПОДДАТЬ ПАРА.“
НАД ВНОВЬ ПРИБЫВШИМ ЭТАПОМ ЗЭКОВ...*

Для успокоения, прибывших и возмущающихся зэков долгим ожиданием в „отстойнике“ перед приёмом этапа в ИТЛ, при 30°-40° морозе обливали с вышки водой из пожарного шланга и по усмотрению (произволу) начальства через 2-4 часа обледе

*Ложись! Встать! Ложись! Встать! Ложись!.....
Я вас всех научу любить порядок и советскую власть*

*ЭТО ОДИН ИЗ РАСПРОСТРАНЁННЫХ ВИДОВ ИСТЯЖАНИЯ ЗЭКОВ -
"ВРАГОВ НАРОДА" В ИСПРАВИТЕЛЬНО (ИСТРЕБИТЕЛЬНО) - ТРУ-
ДОВЫХ ЛАГЕРЯХ (ИТЛ) ГУЛАГА, ЛОЖИТЬ ЗА ПРОВИННОСТЬ
ЛЮДЕЙ В СНЕГ, ГРЯЗЬ, ЛУЖИ, Т.К. ВСЁ ЗАВИСИЛО ОТ ПОЛ-
НЕЙШЕГО ПРОИЗВОЛА АДМИНИСТРАЦИИ И ОХРАНЫ.*

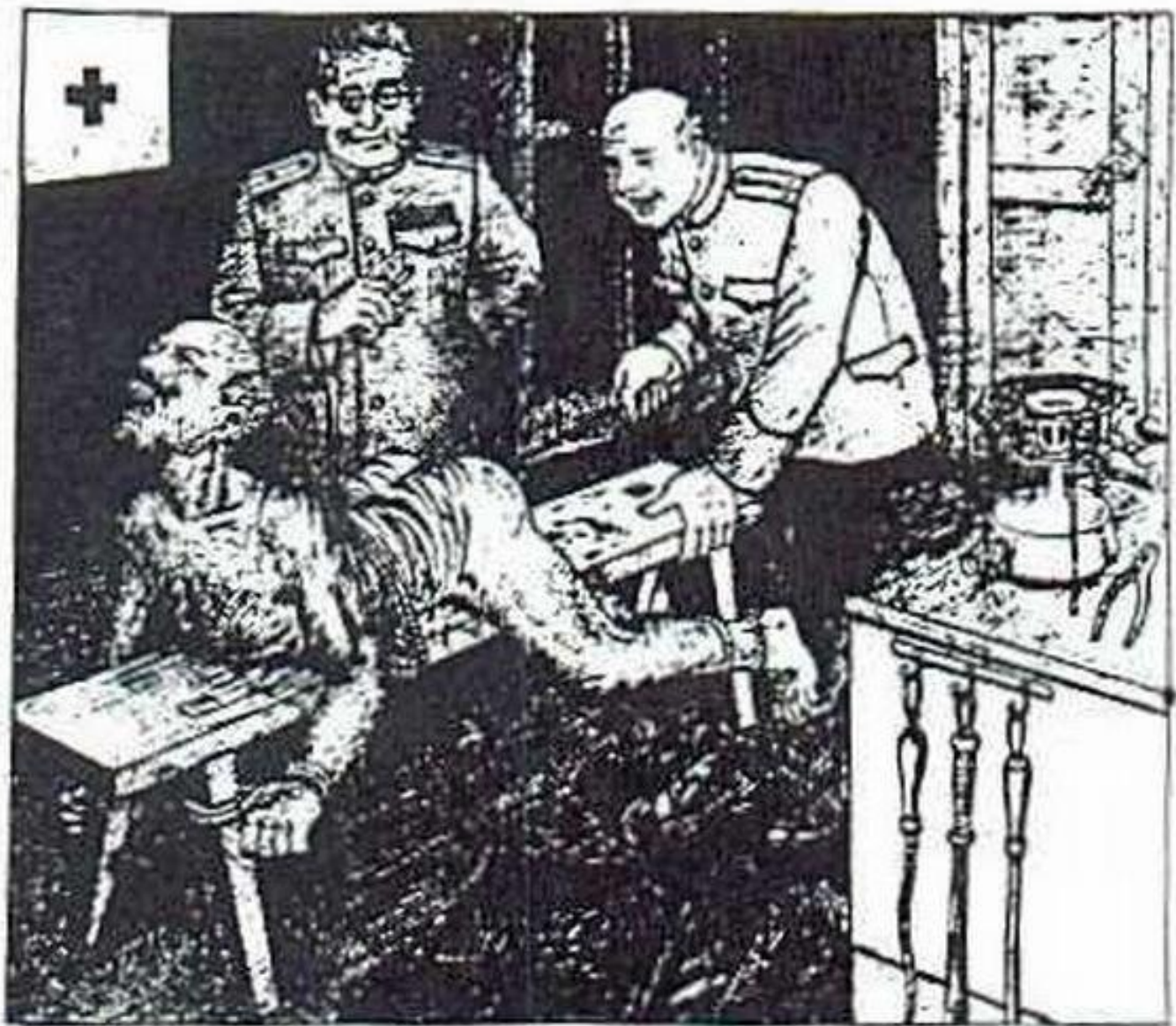
ЗА НЕПОВИНОВЕНИЕ ЗЭКИ РАССТРЕЛИВАЛИСЬ НА МЕСТЕ...

ТОРТУРИ

Один из зверских приёмов вырвать признание у врага народа — перекрыть кислород или пищик...

Во время допроса специальные работники НКВД, «молотобойцы или колуны» в помощь следователям (часто и сами следователи) одевали на голову жертве резиновый мешок для перекрытия дыхания. После нескольких таких приёмов у жертвы шла кровь из носа, рта, ушей...

-КАК ПРОЧИСТИМ ЕМУ ОЧКО, БЫСТРО ВСПОМНИТ КАК ВРЕДИЛ СОВЕТСКОЙ ВЛАСТИ И ПАРТИИ В НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОМ ИНСТИТУТЕ СВОЕЙ КИБЕРНЕТИКОЙ, ЭТОТ ГАД...

На допросах „врагов народа“ широко применялся приём — стойка мордой в угол, руки по швам...

Жертвы НКВД-МГБ-МВД „враги народа“ стояли на допросах по несколько суток без сна, воды, пищи, отдыха и в результате распухали ноги. При падении от потери сил жертв обливали водой, избили и снова ставили в угол. Падшим на свое усердие награждали орденами и т.п. почетом вышли в отставку в 50, 60 годах...

**Наказание зэка за нападение на прокурора
по надзору за УМЗ — смирительной рубашкой**

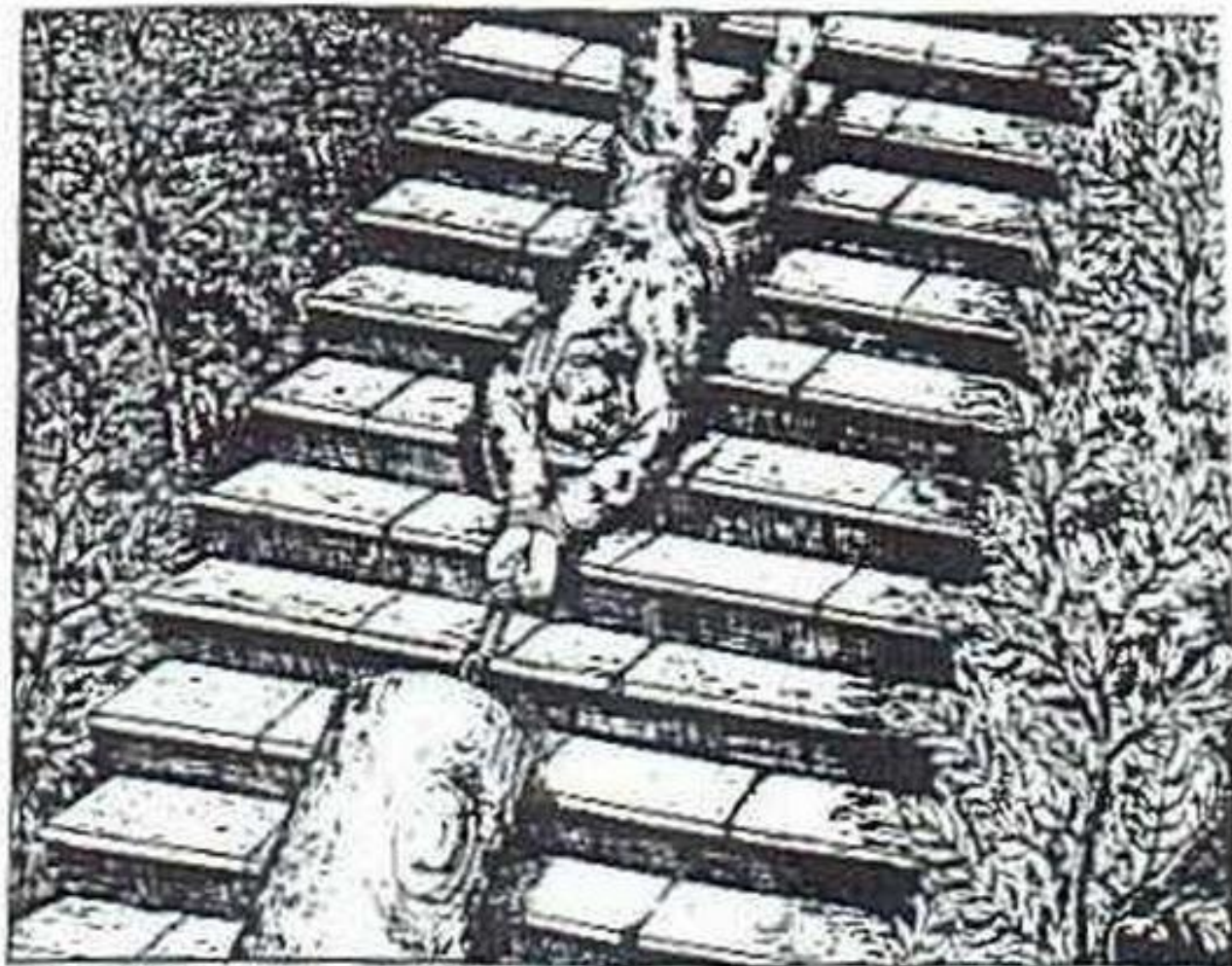

При тугом пеленании в смирительную рубашку „с уздечкой“ ЗЭК выдерживает не более 30-35 минут и просит прощения за свой дерзкий поступок...

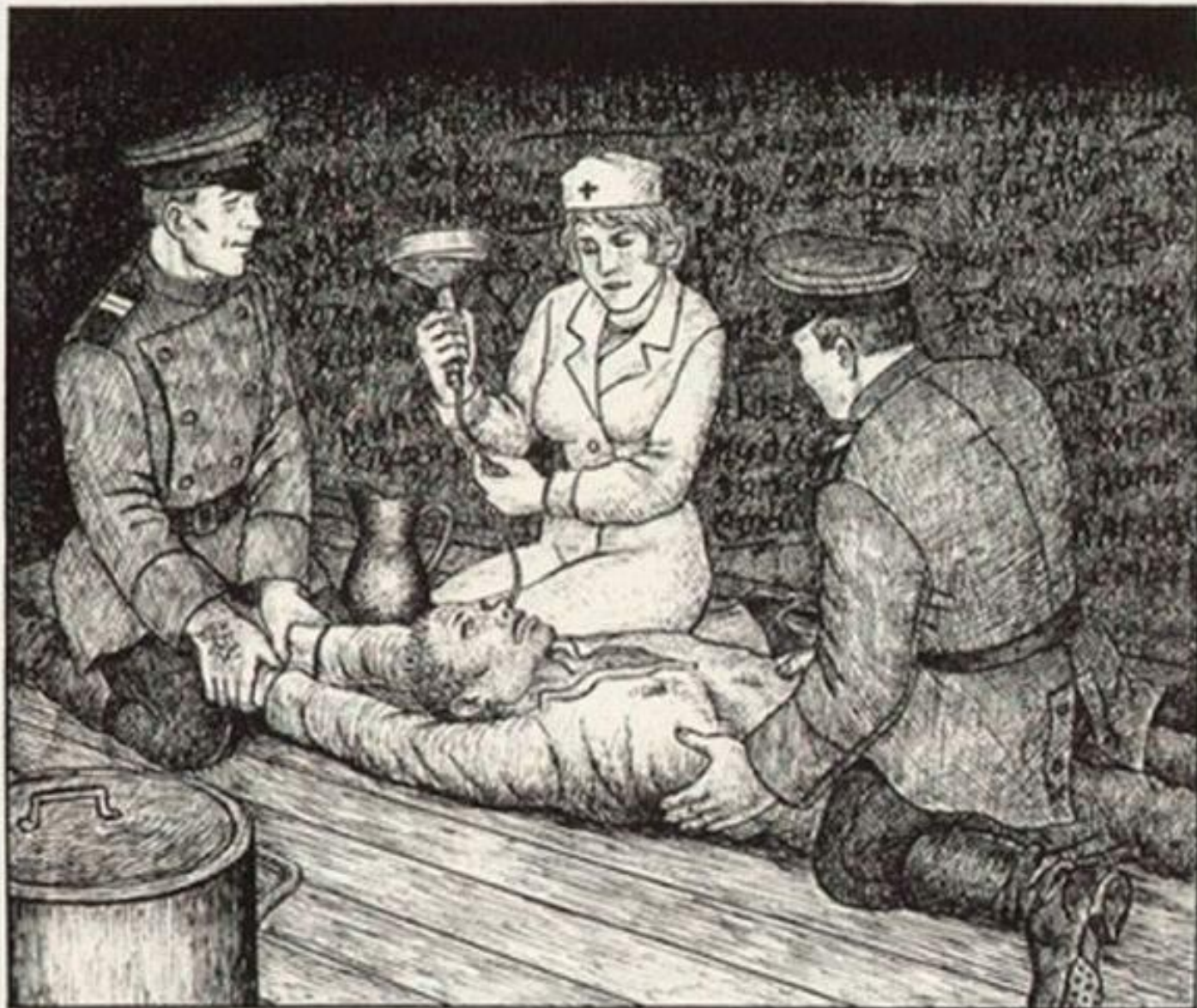
*Работники НКВД при допросах „врагов народа“
применяли старорусскую пытку - дыбу...*

Узаконенный И Сталиным и Генеральным прокурором СССР Я Вышинским допрос 3-й степени позволял выколачивать любые показания „чужаков народа“ на себя и других лиц и многие, чтобы избавиться себя от дальнейших пыток, признавались в шпионаже, диверсии, заговоре и т.д., сознательно шли под расстрел в убийном цехе УФС НКВД...

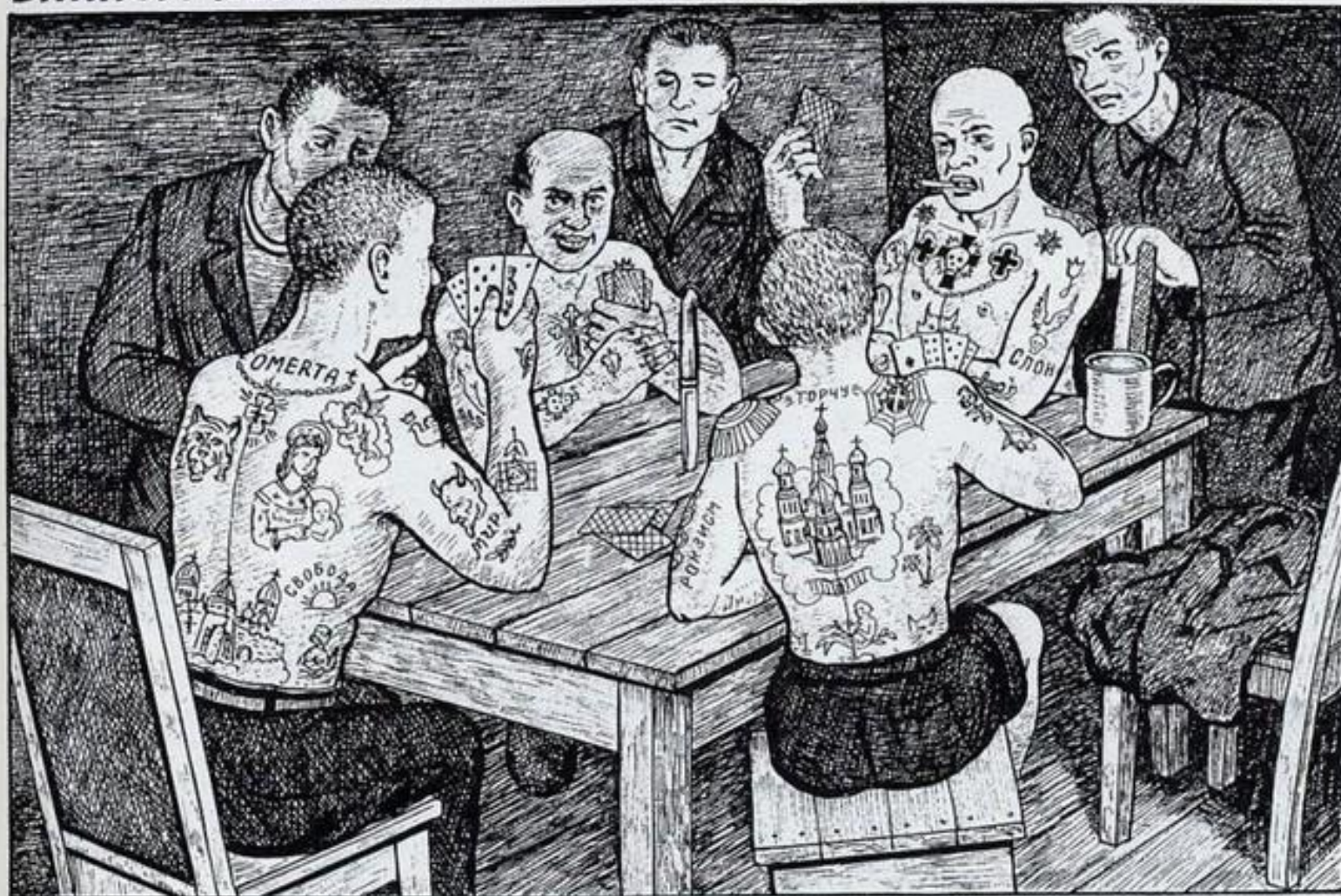
В СЛОН С ГОРЫ СЕКИРНОЙ СПУСКАЛИ ЗЕКОВ ПРИВЯЗАННЫХ К БРЕВНУ ПО ЛЕСТНИЦЕ В 365 СТУПЕНЕК, КОТОРУЮ НАЗЫВАЛИ «ГОДОВОЙ» МОЛОТЯКОЙ, ЛЕСТНИЦЕЙ СМЕРТИ, РАДИ ПОТЕХИ И ЗАБАВЫ СТРАЖНИКИ ИЗ ВДХР (ИЗБЫВШИХ УГОЛОВНИКОВ, ВЫСЛУЖИВШИХСЯ ПЕРЕД НАЧАЛЬСТВОМ ПУТЕМ ДОНОСОВ, ПОДХАЛИМАЖА И Т. Д.) ЖЕРТВАМИ БЫЛИ ОБЫЧНО ИЗ «КЛАССОВЫХ ВРАГОВ», ПРЕВРАЩАВШИЕСЯ В КОНЦЕ СПУСКА В ОБЕЗБРАЖЕННЫЕ ТРУПЫ-КРОВАВОЕ МЕСИВО. ГУЛАГ ОГПУ-НКВД БЫЛ ОТЛИЧНОЙ ШКОЛОЙ ДЛЯ ГЕСТАПО И СС ГЕРМАНИИ...

*Насильственное кормление заключённого, объявившего голодовку питательной смесью через ноздрю...
По законам советского гуманизма пускать пулю в затылок можно только здоровой жертве с температурой тела 36,6-37°..*

ВОРИ У ЗАКОНІ

В ГУЛАГЕ БЛАТАРИ-„ВОРЫ В ЗАКОНЕ“ БЫЛИ В ПРИВИЛЕГИРОВАННОМ ПОЛОЖЕНИИ, КАК СОВРЕМЕННЫЕ БЮРОКРАТЫ...

Уголовники в ГУЛАГЕ были по положению на три порядка выше „врагов народа“. Авторитетные, неоднократно судимые „воры в законе“, как правило, не работали, мелкие воры-„шестёрки“ были у них в услужении, а зэки бытовики-„воровские мужики“, отдавали проценты выработки. Уголовники помогали уничтожать „врагов народа“ в ИТЛ ГУЛАГА...

Исполнение приговора по решению Воровского суда в исправительно-трудовом лагере...

В условиях сталинских лагерей ГУЛАГ при попустительстве администрации блатари-уголовники совершали убийства зэков: электротоком, ножами, на виселице, отрубали головы, раскалённый на огне лом вталкивали в задний проход и т.д. Многие уголовники на своем счету имели по 10 „баранов“ и более, т.е. убитых зэков, в том числе „врагов народа“.

*„РАСКРОЙ ЧЕРЕПУШКИ“ ВРАГУ НАРОДА ЗА ТО, ЧТО НЕ ДАВАЛ
СОГЛАСИЯ УГОЛОВНИКАМ СПИСЫВАТЬ НА НИХ СВОИ ДНЕВ-
НЫЕ ПРОЦЕНТЫ ВЫРАБОТКИ.*

*ВЫНОС ЗЭКА, ПРОИГРАВШЕГО СВОЮ ЖИЗНЬ В КАРТЫ, НА МОРОЗ...
-ОКРОПИ ЕГО СВЯТОЙ ВОДИЦЕЙ, ЧТОБЫ ЛУЧШЕ ЖИЛОСЬ НА ТОМ
СВЕТЕ, А Я ЕГО ПРИСЫПЛЮ СНЕЖКОМ, ЧТОБЫ ВЕРТУХА И СКОРО
НЕ НАКНАЦАЛИ...*

ВНУТРИЛАГЕРНАЯ ВОЙНА МЕЖДУ „ИДЕЙНЫМИ ВОРАМИ В ЗАКОНЕ“ И ОТКОЛОВШИМИСЯ ВОРАМИ „СУКАМИ“...

После Указа ПС СССР от 06.07.1947г. (где сроки за кражи, грабежи, разбой были определены до 20-25 лет) произошел раскол в уголовном мире. Часть воров в законе, чтобы выжить в условиях ГУЛАГа, стала работать, и им администрация ИТЛ делала зачеты 1-3, т.е. по истечении 1/3 срока ээков получала свободу. Идеиные, воров в законе, (которые, согласно воровским неписанным законам и правилам, отказывались от работы) стали называть работающих воров „суками“ предателями, воровских законов и между ними началась непримиримая вражда. В ИТЛ ГУЛАГа были случаи, когда при схватках идеиных, воров в законе и „сук“ погибало по 50 и более ээков. Начальство ГУЛАГа действенных мер не принимало...

**РОЗСТРІЛИ ТА
ПОХОВАННЯ**

Ликвидация зэков-ст.58 п.3 УК РСФСР УФУ (УПРАВЛЕНИЕМ ФИЗИЧЕСКОГО УНИЧТОЖЕНИЯ) НКВД СССР...

УФУ было сформировано в замен ЧОН (Части особого назначения ВЧК-ГПУ, т.е. карательные), которое занималось „сокращением“ зэков ГУЛАГа НКВД - больных, дистрофиков, отказчиков и т.д. На севере трупы топили в болотах - „зыбунках“ или зарывали в вечную мерзлоту „аммональнички“. Также УФУ исполняло - ВМН СЗ (высшую меру наказания социальной защиты), т.е. расстрелы „врагов народа“ в тюрьмах и т.д.

**ДОСТАВКА УБИТОГО ВРАГА НАРОДА ПРИ ПОБЕГЕ В
ИТЛ ГУЛАГА ГРУППОЙ ЗАКЛЮЧЁННЫХ ПОД КОНВОЕМ...**

Иногда убитого беглеца поблизости от ИТЛ демонстративно несли в зону на шесте (жерди) как кабана или косулю на боярской охоте, что производило на заключённых удручающий эффект. У убитого беглеца вдали от ИТЛ отрезали кисти рук для дактилоскопирования и списания зэка. Труп оставался в тайге, тундре...

УКЛАДКА ТРУПОВ, ВРАГОВ НАРОДА В „АММОНАЛЬНИК“

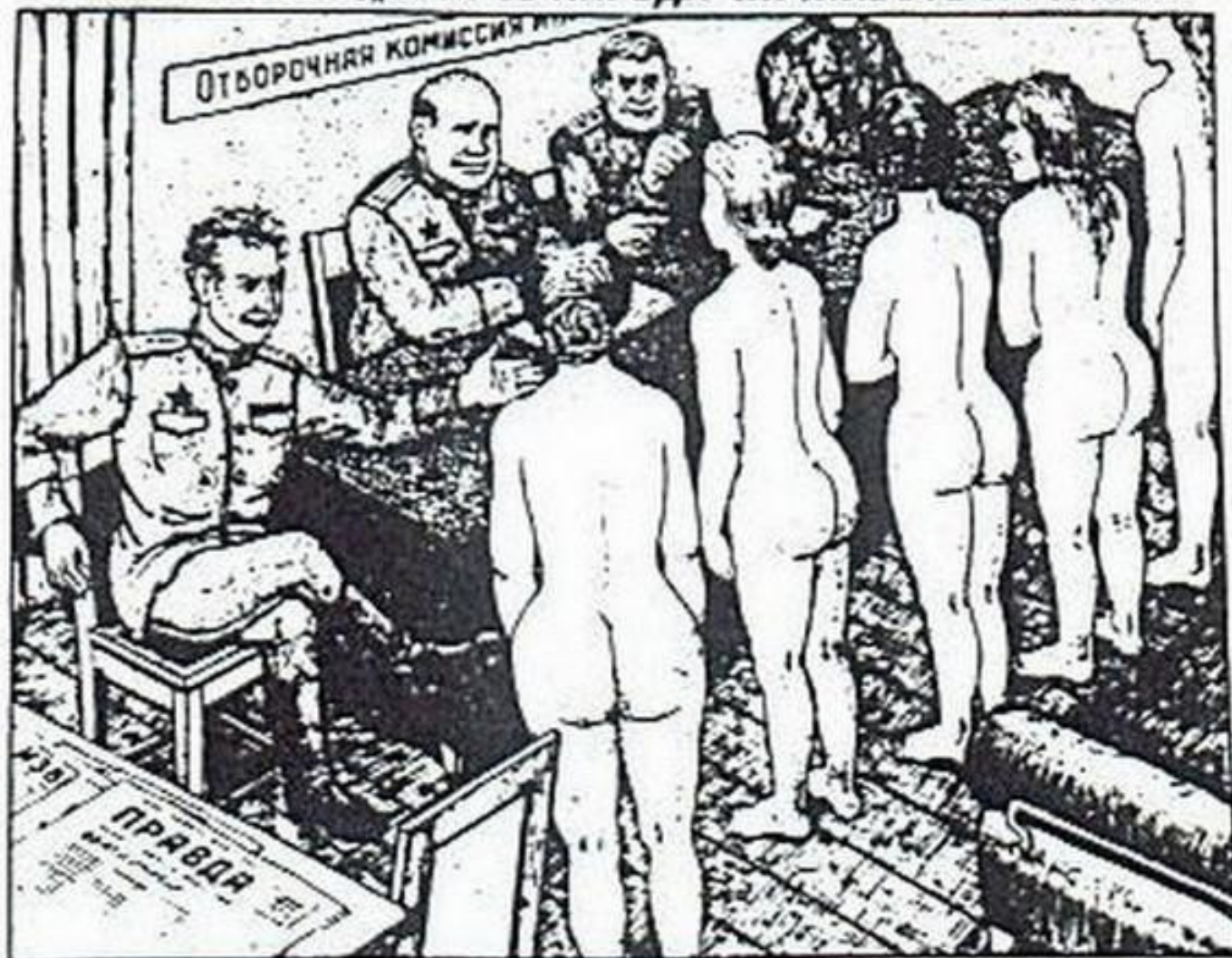
„Аммональники“ это ямы образованные в вечной мерзлоте путём применения взрывчатки: динамита, толчюла и аммонала, вместимостью от десятка до сотен трупов, в северных районах СССР.

„Отправка жмуриков на поселение в Северный Ледовитый океан – утопление замороженных трупов з/к на 50°-60° морозе в проруби сибирской реки из морга ИТЛ ГУЛАГА, чтобы не рыть могилы в вечной мерзлоте...

ЖИТТЯ ЖІНОК

ВЫБОР РАБЫНЬ-ЛЮБОВНИЦ ИЗ НОВОГО ЭТАПА (ИЗ ЧС-ЧЛЕНОВ СЕМЕЙ), ВРАГОВ НАРОДА НАЧАЛЬСТВОМ ИТЛ...

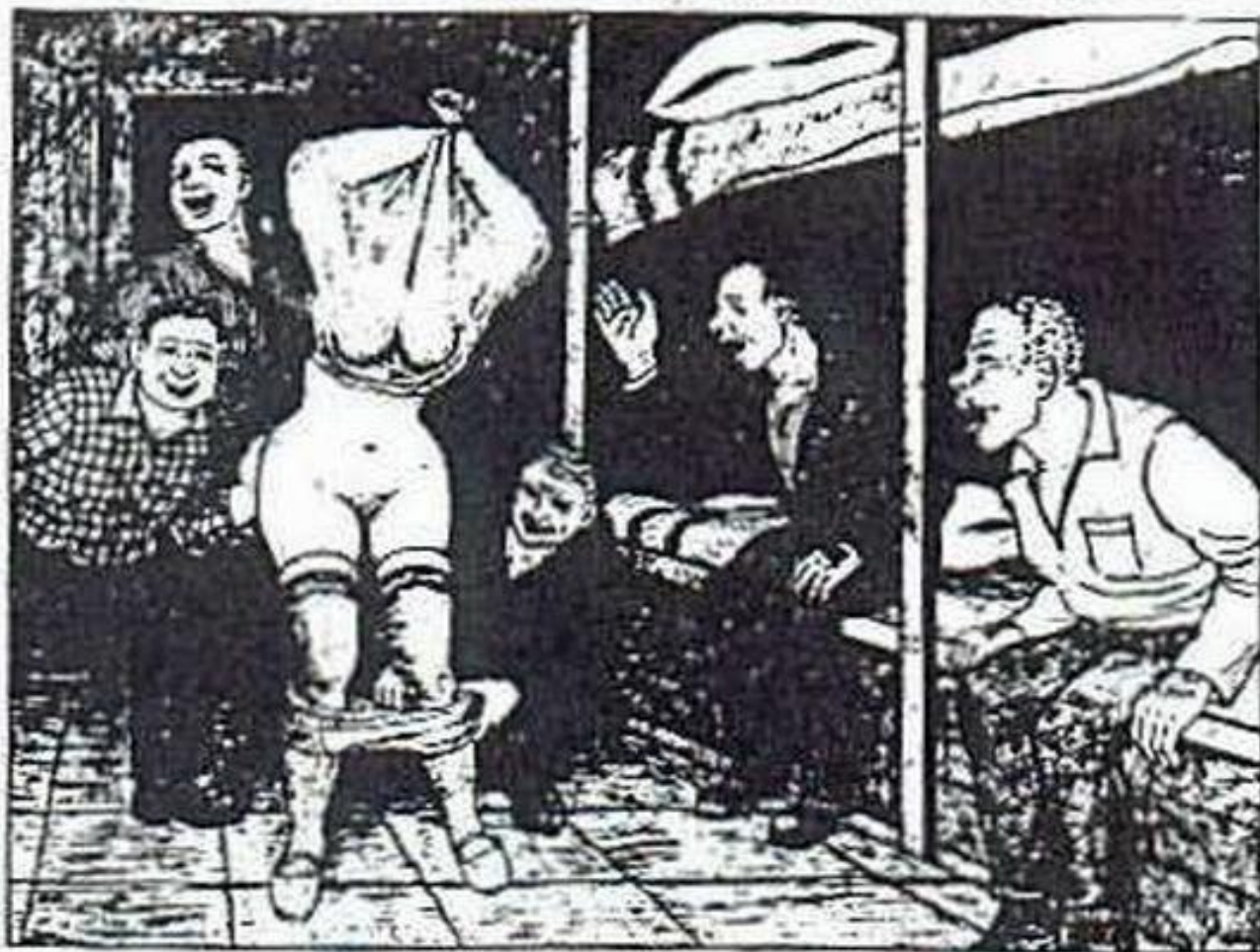
Женщины-«враги народа» проходили осмотр перед отборочной комиссией по распределению на работы голыми. Поправившихся женщин направляли в хозобслужбу лагеря, где они становились любовницами, при отказе направляли на лесоповал и др. тяжелые физические работы или сажали в ШИЗО за «провинность» и морили голодом и т.п.

В одном из подвалов НКВД в годы культа...

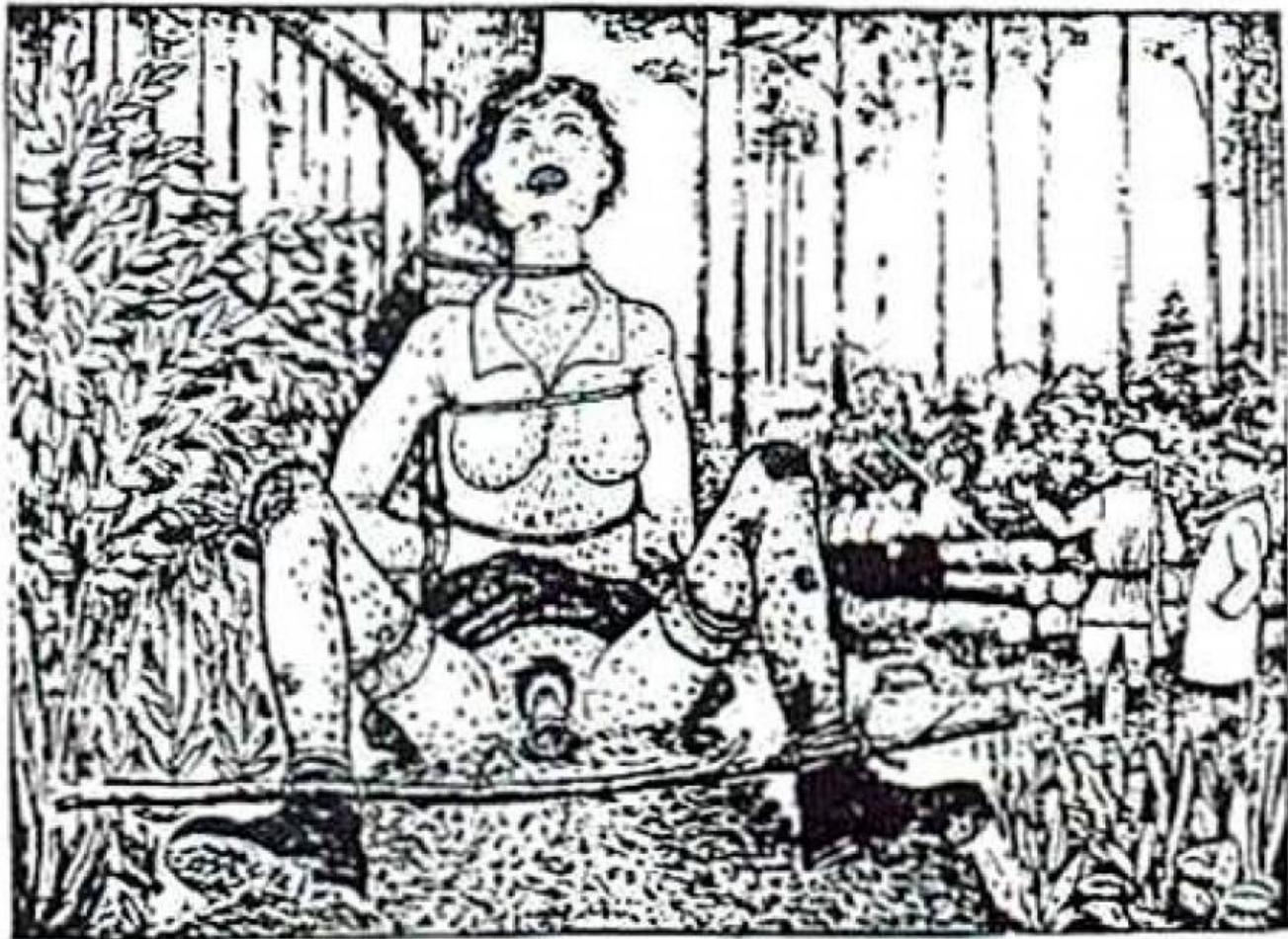
Поучению Генерального прокурора СССР Вышинского - все методы хороши, чтобы получить признания. Работники НКВД применяли к врагам народа "изумверские пытки": автонясосом, электропаяльником, бутылкой (совали во влагалище и задний проход) крысами, которых помещали в бачёк (ведро) и подогревали дно электроплиткой... и т.д.

*ЖЕНЩИН И ДЕВУШЕК-„ВРАГОВ НАРОДА“ ВТАЛКИВАЛИ
В КАМЕРЫ УГОЛОВНИКОВ НА ОДНУ НОЧЬ И БОЛЕЕ...*

*УТОБЫ ВЫРВАТЬ У ЖЕНЩИН И ДЕВУШЕК-„ВРАГОВ НАРОДА“ НЕОБХОДИМЫЕ СЛЕДОВАТЕЛЬНО
ИЗВЕСТИЯ ПОКАЗАНИЯ (КРОМЕ ДОПРОСА 3-Й СТЕПЕНИ-ПЫТОК), ИХ ПОМЕЩАЛИ В КАМЕ-
РЫ УГОЛОВНИКОВ, ГДЕ ОНИ ПОДВЕРГАЛИСЬ ЗВЕРСКОМУ ГЛУМЛЕНИЮ И ГРУППО-
ВЫМ ИЗНАСИЛОВАНИЯМ, ПОСЛЕ ЧЕГО ЖЕРТВЫ В ПОСЛЕДСТВИИ ЧАСТО КОН-
ЧАЛИ ЖИЗНЬ САМОУБИЙСТВОМ (ВЕШАЛИСЬ, РЕЗАЛИ ВЕНЫ, ЕЛИ ЗЕМЛЮ И Т.Д.)...*

Некоторые изуверы ГУЛАГА в годы культа ради потехи женщин из контингента „врагов народа“ за провинность сажали на муравейники...

Молодых женщин отказавшихся быть любовницами палачей ГУЛАГА, сажали на муравейники, привязывали к деревьям, на комары и муравьи. Иногда во влагалище вставляли растительную трубку-дудку или бересту, свернутую трубкой для входа муравьям, на ноги привязывали распялку. Часто палачам помогали зэчки-воровки...

**ЖЕНЫ, СЕСТРЫ И ДОЧЕРИ „ВРАГОВ НАРОДА“ В ИТЛ
ГУЛАГА НКВД СОЛОВЕЦКОЙ ВЛАСТИ НА МЕДОСМОТРЕ**

- ДОКТОР, ЭТИ ЗЭЧКИ ПЛАН НЕ ВЫПОЛНЯЮТ! ПОСАДИТЕ ИХ НА НУЛЁВКУ!...
(В ИСПРАВИТЕЛЬНО-ТРУДОВЫХ ЛАГЕРЯХ (ИТЛ) ЖЕНЩИН, ВРАГОВ НАРОДА
ИСПОЛЬЗОВАЛИ НА САМЫХ ТЯЖЁЛЫХ РАБОТАХ; ЗЕМЛЯНЫХ И ЛЕСОПО-
ВАЛЕ. В РЕЗУЛЬТАТЕ, ОТ ФИЗИЧЕСКОГО ПЕРЕНАПРЯЖЕНИЯ И НЕДОЕ-
ДАНИЯ, У МНОГИХ ЖЕНЩИН ПРОИСХОДИЛО ВЫПАДАНИЕ МАТКИ БОЛЬ-
НЫХ И СЛАБЫХ ЖЕНЩИН УМЕРЩВЛЯЛИ „НУЛЕВОЙ ДИЕТОЙ“, Т. Е. ГОЛОДОМ...)

- *«І я, й інші мої бойові товариші завжди доходили висновку: якби збереглися ті кадри, до яких належали Тухачевський, Якір, Уборевич, Корк та інші, – всі ті, кого ми втратили в 1937 році, ми, безперечно, мали б менше невдач, швидше і не з такими великими втратами розгромили б німецько-фашистські орди»*

командарм, кавалер Золотої Зірки Героя і трьох орденів Суворова I ступеня, генерал армії О.В.Горбатов

ТЕСТУВАННЯ ТА ЗАПИТАННЯ

Які заходи радянської влади мали на меті форсування індустріалізації в роки першої п'ятирічки?

- **1** Поєднання великої державної промисловості та дрібнотоварного приватного виробництва
- **2** Відмова від директивного способу ведення господарювання
- **3** Встановлення надвисоких планових завдань і покарання тих, хто опинявся позаду
- **4** Матеріальне заохочення робітників
- **5** Запровадження масового виробничого змагання трудових колективів

У якому році було завершено програму, про яку йдеться у фрагменті доповіді голови Раднаркому УСРР Власа Чубаря?

- *«Ми маємо ряд індустріальних велетнів, що їх побудовано... і першим найліпшим є Дніпрельстан... У нас пущено за ці роки дванадцять доменних печей, з яких сім печей відновлено під час реконструкції, а п'ять доменних печей збудовано нових, з них чотири печі великої потужності, яких ніколи не було ні на Україні, ні в Союзі. Наша машинобудівна промисловість зростає нечуваними кроками. Треба відзначити побудову Харківського тракторного заводу... Все це переконує нас у тому, що боротьба за соціалізм захоплює нечуваним піднесенням мільйони ентузіастів»*
- **1932 р., перша п'ятирічка**

Яку дату слід уписати на місці пропуску в джерелі?

- *«І я, й інші мої бойові товариші завжди доходили висновку: якби збереглися ті кадри, до яких належали Тухачевський, Якір, Уборевич, Корк та інші, – всі ті, кого ми втратили в _____ році, ми, безперечно, мали б менше невдач, швидше і не з такими великими втратами розгромили б німецько-фашистські орди»*
- **1937 р.**

Розставте у правильній послідовності

- Ліквідація Української автокефальної православної церкви
- Проголошення курсу на індустріалізацію XIV з'їздом ВКП(б)
- Переведення вищих радянських та партійних установ УСРР з Харкова до Києва
- Схвалення нової Конституції УРСР на XIV Всеукраїнському з'їзді рад

Розставте у правильній послідовності

- Проголошення курсу на індустріалізацію XIV з'їздом ВКП(б) - **1925**
- Ліквідація Української автокефальної православної церкви - **1930**
- Переведення вищих радянських та партійних установ УСРР з Харкова до Києва - **1934**
- Схвалення нової Конституції УРСР на XIV Всеукраїнському з'їзді рад - **1937**

Які з тверджень характеризують суспільно-політичне життя радянської України в 1930-х роках?

- 1 Самостійність компартійних і радянських органів влади УРСР у розв'язанні проблем економічного та політичного життя
- 2 Кадрова стабільність, відсутність помітних змін у керівництві всіх рівнів
- 3 Заборона на суміщення партійних та радянських посад
- 4 Всебічний контроль компартійних і радянських органів за всіма сферами життя
- 5 Чистки «старої більшовицької гвардії», вищих військових кадрів і всіх інакодумців

У яких твердженнях ідеться про Леся Курбаса?

- 1 Від 1926 р. працював у Київському театрі ім. І. Франка як мистецький керівник і режисер, підготувавши близько 100 вистав
- 2 У 1907 р. в Києві заснував перший український стаціонарний театр
- 3 Драматург, автор п'єс «Народний Малахій» та «Мина Мазайло», які спричинили всеукраїнську літературну дискусію
- 4 Реформатор українського театру, засновник та художній керівник мистецького об'єднання «Березіль»
- 5 В'язень Соловецької тюрми, розстріляний в урочищі Сандормох (Карелія) в 1937 р.

У яких твердженнях ідеться про Олександра Довженка?

- 1 Започаткував новий жанр в українській літературі – кіноповість
- 2 Переможець конкурсу на проект кінофабрики в Києві, збудованої в 1928 р.
- 3 Його кінофільм «Земля» на Всесвітній виставці в Брюсселі в 1958 р. визнано одним з 12 найкращих фільмів усіх часів і народів
- 4 Його стрічки започаткували унікальний феномен – «українське поетичне кіно»
- 5 Режисер та сценарист перших в Україні звукових фільмів «Симфонія Донбасу» та «Фронт»

Які з тверджень характеризують суспільно-політичне та соціально-економічне життя УРСР у роки другої п'ятирічки?

- 1** Прийняття нової Конституції УРСР
- 2** Поширення стахановського руху
- 3** Зменшення питомої ваги міського населення
- 4** Перша хвиля «ліквідації куркульства як класу»
- 5** Саботаж населенням України політики радянської влади

У яких твердженнях ідеться про Сергія Єфремова?

- 1 Один з лідерів Української партії соціалістів-федералістів (УПСФ), один із засновників Української Центральної Ради
- 2 Член Спілки радянських письменників України, автор творів, присвячених подіям 1917–1920 рр.
- 3 Очолював делегацію УНР у переговорах з Німеччиною та її союзниками в Брест-Литовську
- 4 Повернувшись з еміграції, очолив Всеукраїнську академію наук
- 5 Автор двотомної «Історії українського письменства» – класичної праці з літературознавства

Чим характеризувався культурно-освітній процес в УРСР у другій половині 1930-х років?

- 1** Існуванням різноманітних мистецьких шкіл та напрямів
- 2** Репресіями проти представників української інтелігенції
- 3** Згортанням українізації, зокрема поступовим зросійщенням середньої та вищої освіти
- 4** Впровадженню експериментального навчання в школі: скасування класно-урочної системи, оцінок тощо
- 5** Викладанням у школі базової навчальної дисципліни «Історія України»

Який з плакатів було створено в 1935–1936 рр.?

А

Б

Б

В

Г